

Van Blauw ... - Een spinner vertelt...

Het zou niet meer duren of er weet niemand nog wat
spinnen is. De mensen denken nu al dat het met zo
een klein beetje wielje is of een driepoot, met een dot
wiel, een draad en er wordt gesponnen door een "madame"
met een moment en een rode zakdoek, kwestie van het
licht laten gelijken, lijkt of een slaan hemis of een
folkloristisch feest, maar te stoppen als het begint te regenen.
Nu is geen spinnen. Ons wiel is groter dan een "manne-
ment" dat kennen we niet. Dat is maar goed om

het nest van de wuiten

Stel je voor van te maken of "zelfmokers", dat waren
een soort ... met zolen van ... hoort.
Maar ... niet denken dat ik alles van de stiel
ge ... door dat boek en de beeldkeus
die er in staan ... begint te vertellen -
Ik ben nu een oude spinner ... dat ik
op mijn spinnabaan liep. Die ligt nu ...
de "madame", - een omal "wielken", verha

Colofon

December 2007

Deze uitgave kwam tot stand door bijdragen van verschillende zijden (zie laatste bladzijde), waarbij de Heemkundige Kring Osschaert de "Touwwagen" voor deze uitgave heeft getrokken. Verder verleenden hun medewerking de Cultuurraad - deelraad Erfgoed en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

De auteur dankt allen die aan deze uitgave hebben meegewerkt en ziet met deze uitgave een wens vervuld.

© Verantwoordelijke Uitgever

André Van Bossche, Sint-Jansstraat 12, 9220 Hamme.

"Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever."

Layout Vormgeving Redactie
Leen Waegeman

Cover Eindredactie
Paul Van Geert

Digitale Uitvoer
Poleen Art Studio Westervelde Nederland

ISSN 1370 4567

Voorwoord

Le Lis...de laatste Belgische touwslagerij!
Erfgoed, het verleden doen herleven!

Twee titels, die toepasselijk zouden kunnen zijn voor dit boek.
Mensen meer inzicht geven in een materie van een verloren gegaan beroep – uit een oude glorietijd – die tijd van toen!
Spinnen, touwslagen en alles wat er van dichtbij of van ver met te maken heeft.
Le Lis was voor duizenden Hammenaars een begrip in onze wuitens-gemeente, met hoevelen waren ze niet die er om den brode gewerkt hebben?

Hierover gaat het in dit boek, over de geschiedenis van de kleine man, de huisspinner die reeds op zeer jonge leeftijd het wielje moest draaien. Over de fabriekswerker die dagelijks vele uren sleet met het vervaardigen van touwen om zo te voorzien in het levensonderhoud van zijn gezin, meestal tegen een karig loon!

Het is de verdienste van de auteur Jef Van Geert, die in zijn functie van personeelschef gedurende vele jaren midden in deze problematiek stond en door dit prachtig en boeiend samengesteld werk een schitterende bijdrage levert om iedereen te laten kennismaken met het wel en wee van spinners thuis en in de fabriek. Talrijke authentieke foto's en vele tekeningen van de auteur zelf geven een serieuze meerwaarde aan dit al hoogstaande werk! Jef laat ons ook kennismaken met het technisch aspect van het spinnen, geeft ons een beter inzicht in de materialen, in de kostprijs van de grondstoffen en in de evolutie van de lonen der arbeiders, in hun werkomstandigheden en ... nog zoveel meer!

Als heemkundige kring zijn wij de auteur ten zeerste dankbaar een dergelijk boek te mogen presenteren. Het is immers een forse bijdrage over één van onze grootste plaatselijke werkgevers ooit, hij brengt hiermee het verleden weer in herinnering, tot in onze huiskamers.

Wij drukken dan ook de wens uit dat zijn boek – zijn levenswerk – een plaats zou vinden in de bibliotheek van menig erfgoedminnend Hammenaar. Wij gaan er dan ook prat op dat dank zij dit naslagwerk heel wat belangrijke informatie voor het nageslacht bewaard blijft.

Jef, een welgemeend proficiat!

André Van Bossche
Voorzitter heemkundige kring Osschaert
Conservator archeologisch museum
"Van Bogaert – Wauters"

inleiding.

Dit boek is noch technisch, noch wetenschappelijk, noch folkloristisch.

Het is een greep uit het vroegere spinnersleven; een beetje vertellen, een beetje kijken, een beetje herkennen.

De enkele stukjes proza willen alleen maar de sfeer oproepen van wat vroeger was.

Het is een boekwerk voor de hammenaar en als dusdanig zonder pretentie.

Moge het een bron zijn voor verdere verhalen en herinneringen over de spinners van vroeger; meer moet men er niet in zoeken.

Jef van Geert

1950-

Waarom "Het Nest van de Wuiten"

Omdat dit boek een stuk van Hamme is.

Ooit waren ze met meer dan tweeduizend, spinners, draaiers en vrouwen uit de hekelstal. Ze werkten buiten of op de spinbanen, van als ze de zon zagen tot 's avonds wanneer de schemering hen belette om goed en glad garen te maken.

Onder de werkende klas was er bijna niemand die geen spinner in zijn familie had. De slimsten werden touwslagers en de grondleggers van de Hamme textielindustrie.

In de periode van 1880 tot 1930 was het grootste deel van Hamme van garen en touw afhankelijk. In heel het dorp lagen de spinnerbanen kriskras verspreid, van aan den Bunt tot in de Moerheide, langs de weiden en de wegen, met een kramiekkel spinhuisken dat spinnewiel en draaijer droog moest houden.

Het wordt hoog tijd dat we er terug over vertellen, dat we weten wie onze voorvaderen waren. Ruwe harde werkers die konden vloeken, zingen en spinnen.

Daarom wou ik dat dit boek er kwam, een luister-, kijk- en vertelboek, een boek over ons, mensen van achter den Dijk.

Het Nest van de Wuïten

We woonden niet ver van de kerk, toen ik klein was.
In de zomer, als de kleine zolderaampjes open stonden,
Bim-bamden de klokken ons uit bed.

Ik weet nog, wanneer ik op mijn lenen stond,
dan kon ik door het dakvenster den toren zien, hij boezemde mij ontzag in,
want hij was stoer en gesloten als een oude zeeldraaier.

Uit de galmgaten buitelden de klanken het dorpsplein over
en ze raakten een wijf verstrikt in de takken van de
vrijheidsboom
of ze streelden vluchtig hier en daar de daken der lage
huizekens,
alvorens uit te waaien over beemden en broeken,
naar de kaai en de Durme toe.

In de vakantie gingen we op de kaai ravotten
En de stroop likken uit de vaten van de fabriek van Mijtheer Albert
Toen stonk de Durme nog niet en konden we de vissers hun kruisnet
zien ophalen vol glimmende spiering met hier en daar een blauwe
paling middenin 't gezilver.
Op zwoele zomeravonden gingen we wandelen langs
de smalle bochtige dijken,
waar de netels onze blote benen prikten.
De geur van vaders pijp
lengde zich met het hooi langs de dijken en de reuk
van beemden en broeken.

Spinnerman, Draaierman,

Spinnerman, draaierman,
van Driegoten tot de Moerhei
achteruit de gansen dag spint 't ruwe zeel
uit schoot van vezels aan uw zij
en prikkelt 't stof de ruwe keel
de brandewijn die kost niet veel
zijt zingend naar uw huis gegaan
en met uw zatte kop een kind gemaakt
maar 't werk is blijven staan

Spinnerman, draaierman,
uw lied is rood met stem versleten
zingt g'over leven, over dood
over oproep tot den strijd, zonder te weten
dat rood kwam uit de nood
en 't weinig eten met een bende kinderen thuis
maar veel kinderen is een zegen,
zegt de pastoor in een leven kuis

Spinnerman, draaierman,
door d'Hamse wegen,
kloeft ge holgeblokt naar stal of baan
komt nog andere spinners tegen
en pratend naar de rand van 't dorp gegaan
waar spinnebanen lijnend in 't gareel
langs hagen en langs wegen
uw vezel draaien doet
met veel gevloek en weinig zegen.

Spinnerman, draaierman,
aan 't eind van uw bobijn
zult g'als ge braaf doet wat ze zeggen
met rijstap in den hemel zijn
"In Paradisum" onder natte zoden leggen
met nummerkruis en krans van vezelrijm
ach wat ze al van u vertelden
van guitspecht tot patattendief,
spinnerman der Hamse velden.

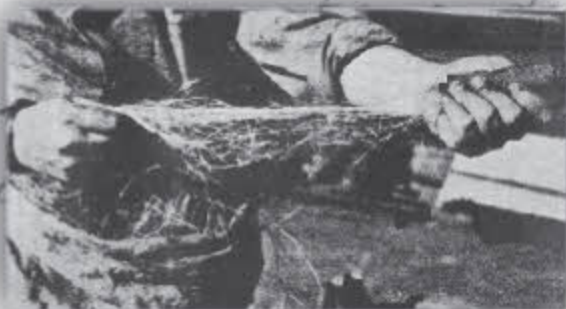
gaan en niet voort. De 'Stommen' althans.

De 'Stommen' althans. DEEL 1
HET HANDSPINNEN
en wij gaan althans ten tijde van
vrijheid niet onge. En we snel, dan is
er weinig draaisel; gaan we traag, dan is er te veel.

3. Poermolen of Oliemolen in de Ratteweg, Bareelstraat met spinbaan
(olieverf op karton naar oude prentkaart)

13. Handelingen bij het spinnen

- links, midden en rechts; spinnen uit de schoot
- linksonder; inhaken van de vezels aan de klosjes

De spinner

De weelderige

14. DOOR DEN BELS

Spon in de Mandemakerstraat

SPINNEN UIT DE SCHOOT

12. DEN DUITER spinner aan de Kalvarieberg

17. Tafelhekelplanken

Boven. Schets van handhekelblok

Rechtsboven. detail hekelpennen

Rechts. tafelhekelplank

HEKELEN VAN DE VEZELS

20. Vrouw aan het hekelen

t van de Dumeoeveras - Een spinnewiel van een oud

arriviel
etong -
an een
abwach
het le
erteld
van de
rtelt ge
an Rik
ehend,
osser of
ool and
noest ge
naken,
van n° 4
frunners
14-18
de de
areus m
door de
natten
riet - een

of
aalt
was -
en -
m zelf
chool
lic
ood
len -
kot
te
len
n
en -
ven
-

definitief gedaan alhoewel den Benoni van den sties
van St Annen nog gesponnen heeft tot in 1973, maar

Waar Schelde en Durme samenvloeien

Rijkdom en armoede te Hamme samengebonden met een koord

Meer grondstoffen en de werkloosheid is opgelost

(Van onzen redacteur ter plaatse)

Water, manden en koorden. Dat is een zeer korte samenvatting van de schoone gemeente die ligt waar de Schelde en de Durme samenvloeien. Er is het water dat niet alleen de bron is van veel schoonheid in den Buut en langs de oevers van de stroomen, maar dat ook den strijd vertelt die van oudsher tegen overstromingen moest geleverd worden. Er zijn de manden op de Zaterdagse markt, oude produkten van het handwerk der streek waarin de produkten van den vruchtbaren grond gedaan worden. Er zijn de koorden — miljoenen meters koorden — die hier gedraaid werden sinds vele jaren en herhaaldelijk rond de wereld zouden kunnen gespannen worden. Koorden die rijkdom en armoede aan elkaar binden...

Stille heropleving van de nijverheid

Hamme is een arme gemeente wanneer haar veertig fabrieken niet werken. Er is een tijd geweest dat de helft van de bevolking werkloos was, maar geleidelijk beterde het.

Nu zijn er 16.500 inwoners, dit wil zeggen een 4.000 gezinnen. En ondanks een stille heropleving van de nijverheid — vooral koorden, textiel en tapijten — zijn er nog bij de 700 werklozen en 300 gezinnen die steun moeten krijgen van de gemeente.

Dit is voor de gemeente een groote last, vermits er zoo pas een omzendbrief laat weten dat zij den volledige last van den burgerlijken steun moet dragen, hetzij ongeveer twee miljoen.

Natuurlijk de gemeente heeft inkomsten van de nijverheidsbelasting, maar de nijverheid zelf zit te wachten naar grondstoffen. En als die grondstoffen er waren, dan zou het niet moeilijk zijn om de werklozen te werk te stellen.

Het is niet omdat men in de stad van de koorden woont dat het gemakkelijker is de twee eindjes aan elkaar te knopen...

Elken dag schuiven de werklozen aan op de ideale markt die bij het gemeentehuis en de kerk ligt, en staan dan in groepjes lang te praten, als om den indruk te wekken voor de vreemdelingen dat Hamme niet veel werk heeft.

In de koordenfabrieken hebben wij gezien dat Hamme wel degelijk kan werken, ondanks enkele oude spreekwoorden die dan wellicht meer betrekking hadden op de volksfeesten die daar in eere gehouden werden.

«Mannen, staat op, 't is Blasius...»

De patroon werd enkele dagen geleden gevierd. Het is de Heilige Blasius, wiens dag aangekondigd wordt met het rolfen van de trom. Dan wordt er geroepen: «Mannen, staat op, 't is Blasius. Ik doe mijnen beslen frak aan om naar Blasius te gaan».

De patroon van de gemeente is Sint-Pieter, die sinds veel heuglijke vieringen ook door de zeeldraaiers, zijn sleutels aan een koord heeft gehangen. Dan wordt er gedanst onder den rozenhoed die natuurlijk met een koord over de straat gespannen is.

Te Hamme en te Hamme-Zogge wonen plezierige menschen — we zullen er u nog wel meer over vertellen in de komende dagen — en zij laten het niet zoo gauw aan hun hart komen. Bij ons weten is het nog niet voorgevallen dat iemand daar het leven beu was en zijn er hier geen gehangen, zoodat wij gerust over koorden mogen spreken... Blasius de patroon, waakt goed.

Dat de menschen van Hamme werkzaam zijn bewijst het feit dat toen zij 's Maandags gefeest en gedronken hadden ter eere van hun patroon, zij dan de volgende dagen langer werkten om hun schade in te halen.

Het was misschien op zoo'n feestdagen dat men begon te zeggen: «Zij gaan vooruit als zeeldraaiers» (dat wil zeggen: achteruit). Maar het is door het achteruitgaan van de oude zeeldraaiers dat hier langzamerhand een groote industrie geboren is die een zekeren welstand aan de gemeente heeft geschonken.

Nieuwe plannen van de gemeente

Hamme werd tijdens den oorlog tamelijk goed gespaard. Er vielen zeven vliegende bommen op de gemeente waarbij 70 huizen volledig vernield of beschadigd werden. Er waren geen dooden te betreuren. Een man die op den zolder lag te slapen kon niet meer naar beneden komen omdat er geen trappen meer waren en hij moest met een ladder afgehaald worden.

Zij die voorschotten gekregen hebben, doen iets om te herstellen, de meer begoeden herstellen op eigen kosten en de anderen wachten zoodat de meeste geteisterden van het land.

Manden bij de vleet op de Zaterdagse markt te Hamme...

De gemeente, die elders den naam heeft een pareltje te zijn langs de Schelde, maakt plannen om verbetering te brengen waar het kan. Het ontwerp van algemeene rioolering is klaar. Over korten tijd zal men beginnen met het bouwen van een nieuw Moederhuis. En er moet nog een openbaar slachthuis komen ook.

Meer nog naar de Durme toe — achter 't Meulebroek, waar honderden Zaterdag L. zwierig schaatsten — zou een speelplein op de kaai komen met zwenkdek en andere klassieke ontspanningen.

Er bestaat een ontwerp om een weg aan te leggen dwars door het Meulebroek — van de kerk naar de brug — waar sommigen zijn er tegen. Dat zijn namelijk vloedmeerschens, waar er 's winters water staat, doch in den zomer gras en aardappelen.

Heeft men in den Buut veel boomen geroofd, dit helet niet dat de wandelingen er nog even mooi zijn, vooral in den zomer. En het ware wenschelijk dat de poorten niet gesloten bleven maar opengaan voor allen te Hamme die den Buut zoowat als hun hof beschouwen...

Wij hebben in koordenfabrieken arme menschen zien binnenrijden met kruiwagens om wat schraant. In den Buut zullen er wat schoonheid roeken.

Hamme heeft alles om gelukkig te zijn. Zelfs de stevige koord om rijkdom en armoede aan elkaar te binden in schoone solidariteit.

J. L.

Zeeldraaiers, zoodat er bijna geen meer te vinden zijn, aan het werk te Hamme.

was het

den stries

heeft tot in 1973, maar